

non sum dignus; et Quid retribuam; idem de purificatione patenae et calicis post sumptionem (11). — S. Lig. n. 405. — Salmant.

222. — 6° Veniale est omittere unam ex tribus Collectis principalibus. Si omissa sit prima oratio, ipsa cum secreta, ut videtur, est recitanda, non postea (12). Mortale vero non erit omittere alias orationes, quae praeter eam (13) in Missa adduntur. — S. Lig. n. 406.

7° Mutilare verba aut syncope intermediare, salvo sensu et secluso scandalo, non est plus quam veniale. — S. Lig. n. 407.

8° Omittere partes extraordinarias, scilicet quae non in omni Missa dicuntur, non est nisi veniale. — *Ita communiter*, nisi tot partes omitterentur, quae simul sumptae notabilem materiam constituent. — Unde veniale tantum erit omittere *Gloria, Credo, Collectas, praeter propriam Missae, Tractum vel specialia circa Praefationem, vel Communicantes (14).* — *Ita communiter.* — Item celebrare Missam votivam vel *de Requiem*, quando id iuxta Rubricas non licet, veniale est, nisi fiat mortale ratione contemptus, vel scandali, si v. gr. Missam *de Requiem* in festis solemnibus Paschatis, aut Nativitatis Domini legas. — S. Lig. n. 420.

9° Lotio manum ante Missam fieri debet saltem sub veniali (15), et sub gravi, si manus sint valde immundae propter reverentiam Sacrificii. — Omittere vero lotionem post Missam, nullum erit peccatum. — S. Lig. n. 409.

10° Licet nullum sit peccatum omittere orationes ante et post Missam; attamen Sacerdos, qui sine ulla alia praeparatione ad sacrificandum accederet, aliqua culpa non careret. — S. Lig.

11° Peccaret Sacerdos, si in purificatione calicis sola aqua uteretur, sed venialiter tantum iuxta communem sententiam. — Ita S. Lig. n. 408. — Lacroix, n. 423. etc. — Plures etiam a peccato veniali excusant Sacerdotem, si sit *abstemius*. Sic Tamburinus. — Vide *plura de Rubricis et Caeremoniis* apud auctores.

(11) Hic revera non habes nisi opiniones, pro quibus duo, tres, quatuorve auctores allegantur: et quidem qui inter hos eminent non ii sunt, quibus multum deferre necesse sit. Hos habes apud S. Alph. (lib. 6. n. 405.).

(12) Pro hac regula solus Suarezius (apud S. Alph. (lib. 6. n. 405.)) allegatur.

(13) In hoc Auctoris contextu vox *eam* ad *primam* orationem refertur. At non ita

S. Alphonsus e quo Auctor exseribit. Nam S. Alphonsus intelligit *primam collectam propriam*.

(14) Sporer huc revocat *Sequentias quorundam festorum, imo et prophetias in feriis quatuor temporum cum sint partes Missae valde extraordinariae accidentales* (Theol. Sacrament. part. II. cap. 6. sect. IV. n. 426.).

(15) Haec nonnullorum opinio est.

TRACTATUS

DE SACRAMENTO POENITENTIAE

223. — Quanti sit momenti hic Tractatus, omnibus perspectum est, tum quia caeteris Theologiae moralis partibus necessitate praestat, tum quia earum difficultates continet, resumit, explanat.

Necessarium procul dubio est regenerationis Sacramentum, sine quo nemo potest in regnum caelorum introire; sed non minoris necessitatis pro adultis est Sacramentum, quo amissam per peccatum vitam spiritualem recuperamus. Imo Baptismus, semel in vita tantum requiritur, dum Poenitentia toties, quoties homo Christianus in letale peccatum lapsus fuerit, necessaria est.

Hinc merito a SS. Patribus et Conciliis Poenitentia *secundus Baptismus* vel *secunda post naufragium tabula* nuncupatur. Et sane quid hominibus plerisque profuisset immensum regenerationis beneficium, si veste nuptiali a pessima peccati fera denudatis secundam aut etiam multiplicem redemptionem non suppeditasset *miserator et misericors Dominus*? Morti aeternae sub diabolica tyrannide sane addicti fuissent. At clementissimus Deus, apud quem *est misericordia et copiosa redemptio, cuiusque bonitatis infinitus est thesaurus et misericordiae non est numerus*, miserimis naufragantibus iugem manum porrigit, et secundam hanc nobis exhibet tabulam, qua apprehensa, iterum atque iterum et absque ullo numeri limite e naufragio salvemur. *Misericordiae igitur Domini quia non sumus consumpti*, et beatam spem semper expectare valemus. Sedes ergo poenitentialis vere thronus gratiae et tribunal misericordiae appellanda est.

In hoc maxime Tractatu quaedam apparet diversitas opinionum inter Theologos. Plus enim forte aequo alii in rigorem, alii vero in benignitatem propendisse videntur. Nos vero vestigia Ducis ac Magistri S. Alphonsi de Ligorio fideliter de more prementes, media via incedere, non declinantes neque ad *dexteram rigorismi*, neque ad *sinistram laxitatis* (1) pro

(1) Neminem sane reperies, qui firmissime non credat quin et aliis omnino persuasum velit tutissimam se atque adeo *mediam* inter

laxitatem ac rigorem viam terere. Imo non defuit, qui hoc ipsum in operis sui fronte uncialibus literis proclamatum vellet, uti

modulo nostro conabimur: memores tamen illius principii S. Antonini, part. 2. tit. 4. c. 4.: *Melius, Domino reddere rationem de nimia misericordia, quam de nimia severitate.*

Agendum 1° de essentia Sacramenti Poenitentiae; 2° de eius subiecto, seu de actibus poenitentis; 3° de eiusdem Ministro seu de Confessario.

PARS PRIMA
DE ESSENTIA SACRAMENTI POENITENTIAE

SEU DE EIUS NATURA MATERIA ET FORMA

CAPUT I.

DE NATURA POENITENTIAE

224. — Poenitentia generatim spectata idem sonat ac dolor animi, quem quisque experitur, postquam aliquid fecerit vel omiserit, quod non factum vel non omissum fuisse vellet. *Stricto* autem et *proprio* sensu poenitentia est animi dolor, quatenus ad Deum offensum, nobisque infensum refertur (2).

v. gr. Eusebius Amort, qui operi suo morali hunc titulum praefixit: *D. Eusebii Amort THEOLOGIA MORALIS INTER RIGOREM ET LAXITATEM MEDIA*. Et haec quidem protestatio indicium est bonae voluntatis; quae alioqui suum procul dubio a divina largitate praemium sortietur. At enim quid valet praeterea? Cum enim rigoris ac laxitatis notio certos quosdam supponat limites, a quibus vel ad dexteram declinetur, vel ad sinistram; dabitur utique quid laxum rigidumve sit, definire quando aut Ecclesiae auctoritate aut alio quopiam indicio de iis limitibus idest de veritate certo constet. At ubi fax ista, quae certam viam demonstrat, non praeluceat, ubi incomperta sit semita, quae sola sit terenda utpote sola certe recta; undenam scis, quaeso, hos quidem ad dexteram, illos vero ad sinistram deflexisse? Dumque putans te *mediam* tenere, alios in laxum quid, alios in rigidum abiisse ploras, nonne contigisse contra potuit, ut ipsemet a recta via aberraveris, atque adeo

alter tibi videatur in laxitatem prolapsus, quia tu in rigorem, alter vero in rigorem, quia tu in aliquid laxitatis incidisti? Illud itaque unum superesse videtur, ut modeste de nostro quisque iudicio sentientes, munus impingendi notas rigoris aut laxitatis iudicii illi relinquamus, cuius est et viam rectam certa sententia demonstrare. Nobis vero sanctum illud sit quod est in proverbio: *In dubiis libertas, in omnibus charitas*: adeo ut magna cum charitate aliis eam libertatem permittamus, quam et nobis permittendam censemus, videlicet ut neque *laxi* audiamus, quando legis seu obligationis, quae certa ratione non constat, iugum et non admittimus ipsi, et aliis imponendum non censemus; neque iterum *rigidi*, quando evincimus non adeo firmam esse vim sive auctoritatis sive rationis ab obligatione eximentis, ac propterea legem servandam existimamus.

(2) Fac probe distinguas duplicem sensum, quo *offensa Dei* est obiectum *formale* modo *charitatis*, modo *poeniten-*

I. Poenitentia, ut virtus, definitur: Virtus moralis inclinans ad peccati detestationem, quatenus est offensa Dei, et ad propositum efficax in posterum illud vitandi, et divinae iustitiae satisfaciendi.

Poenitentia necessaria est peccatori necessitate medii ad salutem. In praesenti enim oeconomia repugnat, peccatorem impenitentem a Deo in amicitiam recipi.

Est etiam necessaria necessitate praecepti divini, ut ex multis testimoniis S. Scripturae patet, v. gr. *Luc. 13. 5.*: *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*, etc.

tiae; secus enim forte in doctrinam falsam incidet, quae poenitentiam ibi solum reperit, ubi sit contritio charitate perfecta. Bene de his Card. De Lugo: *Aliud longe diversum est detestari peccatum, quia adversatur Deo, seu quia malum est Dei saltem extrinsece, et quia displicet Deo, quod pertinet ad charitatem, aliud vero detestari peccatum, quia offendit Deum, seu quia irritat Deum et avertit eum ab homine, quod pertinet ad istam aliam virtutem Poenitentiae... Nam etiam inter homines distinguuntur haec duo, et possum ego nolle offendere alium, ne eum rationabiliter reddam mihi aversum, licet alioquin nullam habeam nec habere expectam cum ipso amicitiam; amicitia enim tendit ad vitandum malum illius, quia malum illius est; at vero haec alia virtus tendit formaliter ad vitandam offensam, non quia malum illius est, sed potius quia malum et inhonestum mihi est habere alium rationabiliter mihi aversum (De Poenit., disp. 2. n. 52).*

Clarius autem Poenitentiae obiectum sic in antecessum (ibid. n. 50. 51.) explicaverat: *Ad tollendam offensam inclinatur alia virtus etiam inter homines, quae prohibet dare alicui sufficientem et rationabilem causam indignationis et aversionis... et inclinatur ad tollendam etiam illam, quando posita est,*

exhibendo satisfactionem sufficientem per obsequium, per veniae petitionem, et alia similia, pro quantitate offensae, ea enim satisfactione posita, offensa extinguitur; nam si offensus durus esset in acceptanda satisfactione, prudentes tamen iam non censerent ipsum manere rationabiliter aversum, sed omnino irrationabiliter... Hoc supposito, dicimus dari aliam virtutem similem hominis ad Deum, quae inclinatur ad habendam pacem cum Deo, seu ad vitandam offensam Dei et ad tollendam illam modis omnibus quando posita est: cuius obiectum formale est bonitas pacis cum Deo, seu non habere Deum aversum et indignatum. Cum autem Deus omnibus peccatis offendatur: omnia illa odio habet haec virtus sub ea ratione formali, quia offensae Dei sunt; et omnia illa conatur tollere, ut iterum habeat Deum pacatum et placatum, et ideo dicitur virtus reconciliativa, quia tendit ad hoc, ut Deum aversum nobis reconciliet... Quod vero haec virtus sit Poenitentia, probatur ex eo, quod, etc. Et hoc quidem sensu intelligendus est Auctor, cum mox subiicit, Poenitentiam esse virtutem moralem, quae inclinatur ad detestationem peccati, quatenus est offensa Dei; nempe quatenus Deum nobis aversum et indignatum efficit.

Effectus autem poenitentiae (3) duplex est: 1° remissio peccatorum, ut constat ex sexcentis S. Scripturae locis; 2° remissio poenae aeternae. Homo enim iustificatus poenae aeternae obnoxius esse nequit. Constat etiam ex *Trid.* sess. 6. c. 7.

II. Poenitentia, ut Sacramentum, definitur: Sacramentum novae legis per modum iudicii a Christo institutum, ad peccata post Baptismum commissa homini contrito et confesso per absolutionem sacerdotalem remittenda.

Hoc Sacramentum in eo praecipue ab aliis differt, quod per modum iudicii administratur: adest enim poenitens simul reus, testis et accusator; et Sacerdos, iudex ferens sententiam.

225. **Statuenda.** — I. Poenitentia est verum novae legis Sacramentum.

Constat 1° ex ratione theologica; in ea enim reperiuntur omnia, quae verum Sacramentum constituunt, scilicet 1° *Signum sensibile* per confessionem, vel certe per sacerdotis absolutionem, etc. 2° *Institutio Christi modo permanenti*, ut patet ex textu *Ioan.* 20. 23.: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* 3° *Promissio gratiae*; patet ex remissione peccatorum, siquidem peccata sine infusione gratiae remitti nequeunt.

Constat 2° ex constanti traditione, et doctrina Patrum, quibus accedit expressa definitio Ecclesiae; sic enim *Trid.* sess. 14. Can. 1: *Si quis dixerit in catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit.* Idem patet ex *Concilio Florentino* in Decreto ad Armenos: *Quartum Sacramentum est Poenitentia.* — Vide dicenda infra de necessitate confessionis, n. 238.

II. Sacramentum Poenitentiae habet vim remittendi omnia peccata post Baptismum commissa.

Constat 1° ex Scriptura sacra; nam Christus generaliter, sine distinctione ulla aut restrictione, dat potestatem remittendi peccata. *Quorum remiseritis peccata...* Imo, *Matth.* 16. 19. Christus dicit Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis.* Et cap. 18. 18. ait omnibus Apostolis: *Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo.*

Constat 2° ex traditione, Patribus universis, necnon ex definitione Ecclesiae in Conciliis, praesertim in *Trid.* sess. 14. Can. 1. supra citato.

(3) Intellige de poenitentia perfecta, nimirum quae adducat ad ea obsequia quibus ex immensa misericordia sua placari se atque cum homine peccatore reconciliari Deus ipse revelavit.

226. — III. Partes necessariae Sacramenti Poenitentiae sunt 1° contritio; 2° confessio; 3° absolutio; 4° satisfactio, quatenus a poenitente acceptanda est, Sacramentum enim Poenitentiae fuit institutum per modum iudicii reconciliativi; hoc autem haberi nequit sine confessione dolorosa culpa, atque animi dispositione ad satisfactionem iniunctam subeundam, et sine Sacerdotis absolutione. — Satisfactio autem, quatenus imponenda aut implenda, est tantum pars integralis huius Sacramenti; quia effectus primarius, nempe gratia et remissio peccatorum quoad culpam et poenam aeternam, sine satisfactione haberi potest (4).

(4) Haec distinctio, per quam satisfactio modo dicitur *necessaria* imo et *essentialis* pars sacramenti, prout nempe consideratur propositum eam implendi, modo pars tantum *integralis*, prout attenditur eiusdem executio, ab nonnullis invecata est Auctoribus, quo melius defenderent, actus poenitentis esse *materiam ex qua*, atque adeo pertinere ad *essentiam signi gratiam causantis*. Nam cum satisfactio communiter a DD. dicatur pars *integralis* (Vide Lugo *de Poenit.* disp. 12. n. 40.), Synodus vero Tridentina (sess. 14. cap. 3.) eam simul cum contritione et confessione recenset *quasi materiam huius Sacramenti*, sequi inde videbitur, nomine *materiae* ibi non designari essentialia sacramenti elementum, sed etiam partes poenitentiae integrales, prout eas reipsa appellat Catechismus Concil. *Trid.* (*De Poenit.* §. 21.); quem quidem loquendi modum adhibet et Melchior Canus, in Concilio *Trid.* Theologus (*Relect. de Poenit.* p. 6. q. 15.), ubi nihil haesitans scribit: *Contritio non est pars essentialis huius sacramenti, sed integralis. Non autem quaelibet integralis pars ad esse totius necessaria est, ut patet de satisfactione, sine qua verum sacramentum consistit; eamque doctrinam Andreas Vega, alter Conc. Tridentini Theologus, teste Card. de Lugo (*De Poenit.* disp. 14. n. 3.) dixit communem.*

Veruntamen qualiscumque haec evasio quoad satisfactionem non caret alia diffi-

cultate. In ista enim sententia materia Sacramenti non foret reipsa satisfactio, sed propositum satisfactionis, idest propositum ponendae materiae. Insuper si ad materiam Sacramenti id pertinet, ad quod praestandum poenitens *in animi* (ut A. ait) *dispositione* paratus esse debet; alius concludere poterit, eadem propè ratione materiam sacramenti esse ieiunium quadragesimale, auditionem Missae, omnia denique, quae lex divina aut humana praecipit: nam et haec omnia in proposito poenitentis inesse debent.

Caeterum nec mens nobis est, nec Notae brevitatis sinit vel leviter attingere implicatissimas eas quaestiones, quae de huius sacramenti materia in scholis agitari in utramque partem consueverunt. Notissimum est profecto, Tridentinam Synodum consulto abstinuisse ab iis verborum formulis, quae utrilibet dissidentium opinioni adversari viderentur. Exinde autem satis elucet, vim decretoriam inesse non posse argumentis, quae pro alterutra opinione tum ex eiusdem tum ex florentinae Synodi doctrina, ex eo praesertim quod actus poenitentis nomine *materiae* vel *quasi materiae* appellantur, elicere quidam conati sunt, quasi scilicet vox *materia* necessario notionem importet elementi gratiam causantis: quae suasio quosdam eo usque impulit, ut aliquam gratiae causalitatem quaererent etiam in *peccato* (Vid. Lugo *De Poenit.* disp. 12. nn. 22. et 37.), propterea quod et ipsum huius Sacramenti

IV. Actus vero poenitentis ad peccatorum remissionem requisiti, sunt 1° contritio; 2° confessio; 3° satisfactio. Constat ex *Conc. Trid.* sess. 14. Can. 4.: *Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem, requiri tres actus in poenitente, QUASI MATERIAM Sacramenti Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem, et satisfactionem, quae tres Poenitentiae partes dicuntur... anathema sit.*

V. Sacramentum Poenitentiae est necessarium *necessitate praecepti in re*, et de *necessitate medii in voto*, saltem *implicito*, ad remittenda peccata mortalia post Baptismum commissa. Ita in lege nova pro divina bonitate et providentia statuit summus legislator Christus Dominus.

Hinc inquinatis peccato mortali post baptismum commisso Sacramentum Poenitentiae necessarium est ad salutem saltem de *necessitate*

materia existat. Atqui hoc ipsum est, quod de *materiae* notione alii negant; et *Theologi bene multi* (utar enim verbis Romani Theolog. in not. ad Bibliothecam Lucii Ferraris V. *Absolutio*, art. 2. n. 10.) *non materiam ex qua sacramentum fit, sed circa quam sacramentum versatur, actus poenitentis constituunt.* Quam quidem sententiam iis rationibus communiunt (Vide Maldonatum *De Poenit.* p. 3. q. 3. *ad Thesim* 7.), ut vel ipse Card. De Lugo (*De Poenit.* disp. 12. n. 29.), licet pro opposita opinione totis viribus pugnet, difficultatibus tamen pressus concedere debuerit, causalitatem sacramenti probabiliter posse soli absolutioni attribui: *Licet actus poenitentis (inquit) sint partes sacramenti, non requiritur, quod omnes sacramenti partes causent gratiam, sed sufficit, quod illam causet sacramentum per aliquam sui partem: hoc autem sacramentum causat gratiam per solam absolutionem Sacerdotis, in quo est potestas clavium ad absolvendum et ad destruenda peccata. Ita videntur sentire plures, quos affert Suarez disp. 18. sect. 2. n. 11., qui dicit, hanc esse solutionem probabilem.* Et reipsa a Suarezio (l. c. nn. 1. et 12.) pro hac sententia allegantur cum Scoto Maior, Gabriel, Vega, Ferrariensis, Ca-

preolus, et S. Bonaventura, imo et S. Thomas; quem postremum contendit quidem, in Summa (3. q. 86. art. 6.) aliter sensisse (ibid. n. 13.); ast alii ex resp. ad 1. et ad ultim. forte colligent, S. Doctorem plura quidem, non tamen contraria ibi addidisse. Cum enim loquatur de actibus causatis a gratia, *quae culpam remittit*, profecto hi eiusdem gratiae, qua peccata remittuntur, causa esse non possunt, cum effectus prior esse sua causa non queat. Allegatis autem a Suarezio cum plures alii post Maldonatum adiungi possint, tum etiam excludendi non videntur gravissimi imo et primae notae Theologi Franciscus de Victoria, Melchior Canus, Dominicus Soto, Franciscus Toletus, Vega, et, aliis omissis, Martinus Navarrus, propter ea nimirum, quae de vi contritionis mere existimatae scripserunt: neque enim ea cum sententia, quae actus poenitentis habet eam *materiam ex qua*, conciliari ullatenus poterunt.

Sed de his iam satis; quae ideo innuenda erant, ne, cum ratum esse debeat, heic agi de meris scholae opinionibus, plus aequo deinde aliquid tribuatur doctrinis, quae mera sunt harum opinionum consecutaria; neque enim plus roboris ac firmitatis, quam praemissae ferant, inesse conclusionibus potest.

praecepti; poenitentia vero seu contritio (5) cum voto Sacramenti, seu cum serio proposito saltem implicito peccata confitendi, data opportuna occasione, semper necessaria est *necessitate medii*.

227. *Quaesita.* — *QUAER.* 1° *Quandonam Sacramentum Poenitentiae institutum fuerit?*

Resp. Fuit institutum quando Christus post suam Resurrectionem insufflavit in discipulos suos dicens: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis...*, etc. Tunc enim, ut declarat *Conc. Trid.* sess. 14. cap. 1., contulit eis potestatem iudicariam, quam ante Passionem tantum promiserat. Unde *Trid.* dicit, istud Sacramentum fuisse institutum *praecipue* post Resurrectionem.

228. — *QUAER.* 2° *An vel quatenus conveniant iudicium sacramentale et forense?*

Resp. Partim conveniunt et partim differunt, ut patet ex utriusque forma.

1° In iudicio enim *sacramentali* sic proceditur: 1° Inter duas solas personas, scilicet iudicem et reum, res tota peragitur. Reus, accusator et testis est ipse poenitens; iudex vero est Sacerdos, qui causa cognita fert sententiam, quam Deus ratihabet, si debitae non desint conditiones. 2° Causae instructio et sententiae prolatio elam omnino habentur. 3° Iudex ad strictissimum silentii sigillum circa crimina et totum causae processum obstringitur.

2° In iudicio autem *forensi*, talis est processus: 1° Praeter Deum et iudicem adsunt assessores, qui consilio iudicem iuvant. 2° Sunt accusatores, qui reum tergiversantem convincunt. 3° Sunt procuratores et advocati, qui defendunt. 4° Sunt apparitores, satellites, et aliquando carnifices, qui sententiam exequentur.

Praeterea datur etiam alia essentialis differentia inter utrumque iudicium, scilicet quod iudicia forensia tendant ad puniendum reum, sintque iudicia vindicativa; iudicium vero sacramentale tendat ad absolvendum reum, sive ad reconciliandum peccatorem cum Deo.

CAPUT II.

DE MATERIA SACRAMENTI POENITENTIAE

229. — Ut in caeteris Sacramentis, ita in Sacramento Poenitentiae, duplex est materia, alia remota, alia vero proxima.

Materia remota sunt omnia peccata post Baptismum commissa; quae

(5) Si *contritio* intelligatur hic, quae charitate perficitur, *semper* est ad iustificationem necessaria quando confitendi peccata non suppetat copia, nam, uti infra dicitur, cum sacramento sufficit et contritio imperfecta.